

Gelişmekte Olan Ülkelerde Politik İstikrarın Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi

Timur Han GÜR
timurgur@hacettepe.edu.tr

Hale AKBULUT
halepehlivan@hacettepe.edu.tr

The Effect of Political Stability on Economic Growth in Developing Countries

Abstract

This study examines the effect of political stability on economic growth by employing a panel data set covering 19 developing economies for the period between 1986 and 2003 in which political stability is questioned extensively in the literature of political macroeconomics. This research confirms the main finding obtained in many researches that political stability is positively related with economic growth and macroeconomic performance in developing economies. It is also found that the estimated country specific effects on economic growth are positive for most of the Asian countries and negative for the Latin American countries in the sample.

Keywords : Political Stability, Economic Growth, Political Business Cycle, Panel Data Analysis.

JEL Classification Codes : C23, O40, P48.

Özet

Bu çalışmada, Politik Makroekonomi literatüründen hareketle, gelişmekte olan ülkelerde politik istikrarın ekonomik büyüme üzerine olan etkisi, konu ile ilgili tartışmaların nispeten daha yoğun tartışıldığı 1986 ile 2003 arası döneme ait veri seti kullanılarak incelenmektedir. Panel veri analizi yapılan bu sorgulamada, konu ile ilgili literatürde sıklıkla elde edilen ekonomik büyüme ve makroekonomik performans üzerinde politik istikrarın pozitif rol oynadığı sonucu teyit edilmiştir. Panel veri analizinden elde edilen diğer bir bulgu ise veri seti içerisinde yer alan 19 gelişmekte olan ülke temelinde, tahmin edilen ülke etki katsayılarının çoğu Asya ülkeleri için genellikle pozitif, buna karşılık Latin Amerika ülkeleri için negatif bulunmasıdır.

Anahtar Sözcükler : Politik İstikrar, Ekonomik Büyüme, Politik İş Çevrimleri, Panel Veri Analizi.

1. Giriş

Yeni Politik Makroekonomi, siyasetin makroekonomik performans üzerinde etkisini inceleyen ve son yıllarda giderek önem kazanan bir alandır. Bu çerçevede temel argüman, bazen iktidar partilerinin ideolojilerini ekonomi politikalarına yansıtarak bazen de oylarını arttırma çabalarıyla uygulamaya koydukları popülist politikalar nedeniyle genel ekonomiyi etkilediği görüşüdür. Bu durum sonucunda bir ekonominin makro performansının politik tutarsızlık ve istikrarsızlıktan kaynaklanan dalgalanmalara maruz kaldığı iddia edilmektedir. Dolayısıyla bu alandaki literatürün ve araştırmaların ana merkezini bu iddiaların incelenmesi ve argümanların testi oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın da temel amacı politik makroekonomi literatürünü temel olarak söz konusu ilişkileri incelemektir. Konu ile ilgili teorik ve deneysel literatürü taramak ve panel data analizi çerçevesinde yeni bir model ile literatüre katkı yapmak amacı güden bu çalışmanın birinci bölümünde Nordhaus Politik İş Çevrimleri, Partizan Teori ve Yeni Politik Makroekonomi modelleri incelenmekte ve genel argümanlar değerlendirilmektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise temel hipotezler çerçevesinde ayrışan bu literatürün içinde yer alan deneye dayalı çalışmalar, politik istikrar tanımından hareketle gruplanarak konuyla ilgili başlıca deneysel çalışmalar gözden geçirilmektedir. Ampirik literatürün incelendiği bu bölümde çalışmalarda kullanılan yöntem ve elde edilen sonuçlardaki farklılıklara vurgu yapılırken gelişmekte olan ülkeler için konunun araştırılmasında kullanılacak olan yeni bir yöntem ihtiyacı olup olmadığı tartışılmaktadır. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise politik istikrar ve ekonomik büyüme ilişkisi panel veri analizi yöntemi ile deneye dayalı olarak test edilmekte ve en doğru modelin seçimi sürecinden sonra bu modelin genel bulguları okuyucuya sunulmaktadır. Genel değerlendirmeler her zaman olduğu gibi sonuç bölümünde yer almaktadır.

2. Politik Makroekonomi

Politik makroekonomi alanında öncü çalışmalardan en eskisi Nordhaus Politik İş Çevrimleri Modeli olarak adlandırılan çalışmadır. Nordhaus (1975) hükümetlerin sadece yeniden seçilebilmeyi amaçladıklarını varsayarak, iktidardaki partilerin bir sonraki seçimde oylarını yükseltici ekonomi politikalarını seçme ve uygulama isteklerini temel almaktadır. Downs (1957) tarafından ortaya atılan ve ortalama seçmen teorisine dayandırılan bu görüş çerçevesinde politik sistem, politikaları giderek birbirine benzeyen (yakınsayan) iki partiye dayandırılmaktadır. Her iki partinin ideolojik programlar yerine politik getiri ile ilgilendikleri, buna karşın seçmenlerin ise genellikle “fiyat istikrarı - düşük işsizlik” tercihi yapan homojen bir grup olarak varsayıldıkları ve bir partinin iktidarda olduğu süredeki performansına bakarak gelecek seçime ilişkin seçim davranışlarını belirledikleri varsayılmaktadır. Modelde, siyasilerin ise bu durumdan haberdar oldukları, ancak enflasyon ve işsizlik hakkında açık tercihlerinin olmadığı kabul edilmektedir.

Seçimlerde alınacak oy miktarı, işsizlik ve enflasyonun bir fonksiyonu olarak görülmekte ve aşağıdaki gibi ifade edilmektedir:

$$V_t = \int g(U_t, P_t)^z dt$$

U_t : t dönemindeki işsizlik oranı

P_t : t dönemindeki enflasyon oranı

V_t : t dönemindeki oy oranı

z : seçmenlerin geçmişini hatırlama derecesi

Bu varsayımlar altında model, mevcut hükümetlerin toplam talep politikaları çerçevesinde işsizliği azaltıcı, yani genişletici politikalar uygulayacağını, fırsatçı davranacaklarını, böylelikle de sonraki seçim için oy miktarını artırmayı amaçladıklarını ileri sürmektedir. Bu tercihin açık maliyeti, enflasyon oranlarında ortaya çıkabilecek yükselişler olacaktır. Ancak böyle bir enflasyon maliyetinin hem ortaya çıkması hem de fark edilmesi belirli bir zaman alacaktır. Yükselen enflasyonun düşürülmesi için ise uygulanacak önlemlerle işsizlik artarken, enflasyonist beklentiler azaltılmakta, kısa dönem Philips eğrisi başlangıç konumuna geri dönmektedir. Modele göre seçmenlerin geçmişini hatırlama (hafıza) konusunda sınırlama varsayıldığından, bu strateji gelecek seçimde de tekrarlanacak ve süreklilik kazanacaktır. Böylelikle hükümet fırsatçı yaklaşımıyla politik dalgalanmalar yaratarak iş çevrimlerine neden olmakta ve ekonomik istikrarı bozmaktadır. Nordhaus çalışmasında bu hipotezi dokuz ülke için 1947-1972 verileriyle incelemiş, bazı batı ekonomilerinin makroekonomik performansı ile politik istikrarın ilişkili olduğu, dolayısı ile politik istikrarın önemli bir açıklayıcı güce sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Fırsatçı yaklaşımı bir ölçüde reddeden ve literatürde farklı bir yaklaşım olarak görülen Hibbs'in Partizan Modeli ise siyasi partilerin seçimi kazandıktan sonra kendi yaklaşımlarına uygun programlarını bilinçli ve ısrarlı bir biçimde (partizanca) yürürlüğe koyduklarını iddia etmektedir. Hibbs (1977) çalışmasında modellenen bu teori çerçevesinde seçmenlerin ise enflasyon ve işsizlik hakkında ciddi anlamda partizanca farklı tercihlere sahip olduğu, dolayısı ile heterojen ve ideolojik farklılıklara sahip gruplar oldukları varsayılmaktadır. Farklı işsizlik-enflasyon kombinasyonları milli gelirin sınıflar arası dağılımını etkilemektedir. Makroekonomik politikaların değişik sonuçları olduğu için Nordhaus'un politika yakınsaması varsayımı ise bu çerçevede reddedilmektedir. Hibbs'e göre, siyasetin sonunda yer alan partiler sağ partilere göre daha düşük işsizlik tercihlerinde bulunmakta ve dolayısı ile görece yüksek enflasyona neden olurken, sağ partilerin genellikle orta sınıfın üst kesimini hedef kitle olarak seçtikleri ve düşük enflasyon tercihini öne çıkardıkları varsayılmaktadır. İşçi partileri ve sosyalist partilerin iktidar dönemlerinde ortalama işsizlik daha düşük, ortalama enflasyon ise görece olarak daha yüksek seyretmekte ve bu durum ideolojik farklılığın beklenen bir sonucu olarak görülmektedir. Genel olarak tutucu sağ parti iktidarlarında ise ortalama işsizlik daha yüksek, ortalama enflasyon ise daha düşük seyretmektedir.

Ekonomik büyüme ve politik istikrar literatüründe üçüncü yaklaşım Zayıf Partizan modelidir. Bu modele göre gerçek hayatta fırsatçılık ve partizanlık sentezi oluşmakta, politikacılar bazen Nordhaus fırsatçı yaklaşımına uygun bazen ise Hibbs'in partizan yaklaşımına uygun politikalar çerçevesinde hareket etmektedir. Frey ve Schneider (1978) çalışması, iktidardaki partilerin popülaritesini kaybetmesi durumunda seçim öncesi fırsatçı davranmaya başladıklarını, popülaritesinin yüksek olduğu durumlarda ise daha ideolojik davrandıklarını ileri sürmektedir.

Bunlara ek olarak dördüncü bir yaklaşım ise, 1980'li yıllarda hakim iktisadi yaklaşım haline gelen rasyonel beklentileri içeren yaklaşımdır. Bu yeni nesil yaklaşım çerçevesinde Alesina (1987, 1988, 1989) çalışmaları öncü çalışmalar olarak kabul edilmekte ve Partizan Teori politik iş çevrimlerinin rasyonel beklentiler varsayımı altında da geçerliği tartışılmaktadır. Modelin temelleri, (i) seçmenler seçim sonuçları hakkında kesin bilgiye sahip değildirler (ii) işgücü kontratları imzalanmaktadır ve bu kontratların seçim sonuçlarına göre değiştirilme serbestisi yoktur varsayımlarına dayanmaktadır. Alesina, Downs'ın politika yakınsaması varsayımını ise reddetmektedir. Partizan Teori'de siyasiler ideolojik davranarak farklı politikalar uyguladılar. Uyguladıkları politikalar ile gelir dağılımını istedikleri şekilde değiştirme gücüne sahiptirler. Seçmenlerin, partilerin ideolojik farklılıklarından haberdar olduğu, seçmenlerin seçim sonuçlarından emin olmadıklarından makroekonomik politikaların kısa dönem etkiler oluşturacağı öne sürülürken, partiler arası ideolojik farklılıklar arttıkça seçim sonrası politika değişmekte, çıktı ve istihdam dalgalanmaları ise artmaktadır. Hibbs'ten farklı olarak, yeni politik makroekonomik yaklaşımda hükümet değişikliğinden kaynaklanan işsizlik ve büyüme farklılıkları geçici olarak değerlendirilmektedir. Sağcı parti iktidarlarında enflasyon beklentileri düşerken sol parti iktidarlarında enflasyon beklentileri genellikle yükselmektedir. Sonuç olarak, partiler arası ideolojik farklılıklar önemlidir ve beklentilerin modele alınması ile birlikte politik istikrarsızlık ile ekonomik dalgalanmalar arasındaki negatif ilişki daha sağlıklı görülebilir.

Rasyonel beklentileri temel alan yeni makro ekonomik yaklaşım çerçevesinde diğer önemli çalışma Rogoff ve Sibert tarafından yapılan çalışmadır. Rogoff ve Sibert (1988) çalışmalarında Alesina'nın çalışmalarında olduğu gibi rasyonel beklentiler varsayımı modele alınmış ancak mükemmel bilgi ile donatılmadığı, yani geleceğe ilişkin tam bilgi (perfect information) bulunmadığı bir yapıyı varsayımlardır. Seçim sonuçlarının belirsizliği nedeniyle seçmenler kendilerine uygun buldukları partilere oy verirken seçilen politikacılar fırsatçı teorilerde olduğu gibi sadece yeniden seçilmeyi sağlayacak politikalara yönelmekte ve genellikle ekonomik istikrar zedelenmektedir. Modelden elde edilen temel çıkarım ise bütün hükümetlerin benzer davranışlar sergilediği ve bu nedenle seçimlerden önce parasal büyüme ve mali genişlemelerin gözlemlendiğidir.

Politik makroekonomi literatüründeki farklı sayılabilecek temel yaklaşımlar, özetle, önemli sayılabilecek akımlar ve modellerin farklı varsayımları benimsemekle birlikte

temelde ekonomik dalgalanmalar üzerinde politik faktörlerin önemli rol oynadığını ve bu faktörlerin ekonomik dalgalanmaları açıklama gücüne sahip olduklarını iddia etmektedirler. Ampirik literatürde yer alan akademik çalışmalar ise, birinci bölümde özetlenen dört yaklaşımın ampirik olarak test edilmesi ve modellenmesi üzerine yoğunlaşmaktadır. Sonraki bölüm, Tosun, Güran ve Ulucan (2008) çalışmasında olduğu gibi, literatürde yer alan başlıca ampirik çalışmaları “*politik istikrar*”, tanımı dikkate alınarak gözden geçirecektir.

3. Deneysel Literatür

İktisatçıların politik istikrar ve ekonomik performans ilişkisini inceleyen ampirik çalışmalarında ortaya çıkan yöntem farklılıkları ve farklı sonuçlar, politik istikrarsızlık kavramını nasıl tanımladıklarına göre değişiklik göstermektedir. Politik istikrarsızlık günümüze kadar temel olarak üç farklı yaklaşımla ele alınmıştır. Bunlar sırasıyla *sosyal düzensizlik* (social unrest), *miyopi ve kutuplaşma* (myopia and polarization) ve *zayıf hükümet* (weak government) yaklaşımlarıdır (Tosun, Güran ve Ulucan, 2008).

Sosyal düzen; bir toplumsal yapıda, toplumsal parça ve bütünlerin sistem oluşturacak şekilde etkileşimde bulunmaları halidir. Belirsizlik ise bu etkileşimin sağlanmasını engellemektedir. Dolayısıyla sosyal düzensizlik, bir toplumu oluşturan birey ve öğeler arasında kurulması olası ilişki sayısının, mevcut normatif sistemle denetlenemeyecek düzeyde artması olarak tanımlanabilir (Erol, 2001). Toplumsal parça ve bütünler arasındaki etkileşimin zayıf olması da politik istikrarsızlığa işaret etmektedir. Politik istikrarsızlık bu açıdan ele alındığında mülkiyet haklarını da etkilemektedir ve politik olarak teşvik edilen cinayet, askeri darbe, yağma ve grevlerin sıklıklarıyla örneklendirilebilir (Sierman, 1998:30).

La Porta ve Lopez (1999) politik istikrarı ölçerken; mülkiyet hakkı, siyasi hak ve özgürlüklere dair endeksler kullanarak, sosyal düzensizlik yaklaşımını benimsemiştir. Yazarlar, “*The Quality of Government*” isimli çalışmalarında kamu sektörünün performansını incelemek amacıyla beş farklı bağımlı değişkenle ilgilenmişlerdir: özel sektörle olan ilişkiler, kamu sektörünün hacmi, siyasi haklar, hükümetin etkinliği ve kamu mal ve hizmetleri. La Porta, modelde açıklayıcı değişkenler olarak yasal köken, din ve etnik farklılıklarını kullanmış, bu dışsal değişkenlerin hükümetin kalitesini sistematik olarak etkilediğini savunmuştur. Etnik olarak daha homojen ülkeler ve genel geçerli bir yasaya sahip olan ülkelerin hükümetlerinin bu nedenle daha iyi performans sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Acemoğlu ve Robinson (2002), ise politik ekonomiyi sosyal hoşnutsuzlukla ele alırken Kuznet Eğrisi’nden yararlanmışlardır. Kuznet (1955), ekonomik olarak gelişen ülkelerde gelir eşitsizliğinin ters-U şeklinde bir patika izlediğini savunmakta, buna göre

ülkelerin ekonomileri geliştikçe gelir eşitsizliği artmakta, en yüksek noktasına ulaştıktan sonra ise azalmaya başladığını ileri sürmektedir. Acemoğlu ve Robinson, gelir eşitsizliğindeki bu değişikliklerin ekonomik gelişmenin kaçınılmaz bir sonucu değil, politik sistemdeki değişikliklerin bir sonucu olduğunu savunmaktadırlar. Aynı araştırmacılar diğer bir çalışmada (Acemoğlu, Robinson, 2006) iktidar sahiplerinin, siyasi rekabetin kısıtlı olduğu durumlarda mevkilerini kaybetmek korkusuyla teknolojik, kurumsal ve ekonomik kalkınmayı engellediklerini dile getirmektedirler.

Gordon ve Wang (2004), La Porta'nın çalışmasında kullandığı benzer dışsal değişkenler yardımıyla politik kurumlar, kamu sektörü hacmi ve iktisadi kalkınma üzerindeki etkiyi incelemiştir. Politik kurumları temsilen mülkiyet hakkı endeksi, düzenleme endeksi, siyasi haklar endeksi ve sivil özgürlükler endeksleri kullanılırken, kamu sektörünün payı teşvik ve transferlerin GSMH'ya yüzdesel oranı, hükümet harcamalarının GSMH'ya yüzdesel oranı ve KİT'lerin ekonominin genelindeki payı açıklayıcı değişkenler olarak modele dahil edilmiştir. Ekonomik kalkınmanın göstergesi için ise bebek ölüm oranları, kişi başına GSMH, kentleşme oranı, ithalat ve ihracat miktarından yararlanılan çalışmada ortaya çıkan sonuçlar La Porta'nın bulgularını onaylar niteliktedir: daha iyi performans gösteren hükümetler daha büyük kamu payına sahip olanlar ve dolayısıyla daha çok vergi toplayan hükümetlerdir.

Politik istikrarsızlığı, sosyal düzensizlik olarak ele alan çalışmalardan Richard Ball ve Gordon Rausser (1995), politik ve kurumsal yapının iktisadi reform programları üzerindeki etkisini araştırmış, çalışmada bağımlı değişken olarak enflasyon oranındaki değişiklikler kullanılmıştır. Çalışmada, 1973-85 dönemi için 135 ülkenin verileri kullanılarak istikrar politikalarının popüler olmadığına ve otoriter bir siyasi yapının yokluğunda uygulanmayacağına dair görüş ile istikrarsızlığın sürdürülebilir reformların uygulanmasına zarar verdiğini savunan ikinci bir görüş ampirik olarak test edilmektedir. Bu görüşler test edilirken, politik haklar ve siyasi katılım oranını gösteren bir endeks kullanılmış, böylelikle sosyal düzensizlik yaklaşımı benimsenmiştir. Sonuç olarak ilk görüş çerçevesindeki hipotez, kısa dönemde geçerli ve doğru olarak bulunurken, uzun dönemde siyasi hakların ve katılımın daha fazla olduğu ülkeler ekonomik olarak daha başarılı olarak belirlenmiştir. Çalışmada test edilen ve yüksek oranda kabul gören ikinci görüşün testi ise politik istikrarsızlık durumunda iktisadi reformların etkinliğinin olmadığı biçiminde sonuçlanmıştır. Ball ve Rausser'in çalışmadan elde ettikleri genel bulgu, iktidarın sık sık el değiştirdiği durumlarda iktidarların genellikle istikrarı engelleyen politikalar izledikleri şeklinde özetlenebilir.

Miyopi ve kutuplaşma açısından politik istikrarsızlık ise hükümet değişikliklerinin sayısı ile ilişkilendirilmiştir (Sierman, 1998: 28-33). Miyopi, iktisadi anlamda ekonomik ajanların uzağı görememesi, bir diğer deyişle veri bilgi düzeyinde gelecek hakkında tam öngörülebilir bulunulmaması olarak tanımlanmaktadır. Anayasal olarak belirlenen seçim dönemlerine genellikle erken seçimler nedeniyle uyulmamakta, bu

belirsizlik ise ekonomik ajanların faaliyetlerini ciddi ölçüde etkilemektedir. Ampirik çalışmalarda bu şekilde tanımlanmış bir politik istikrarsızlık, iktidarların el değiştirme hızı ile ölçülmektedir.

Miyopi ve kutuplaşma yaklaşımını benimseyen çalışmalardan Edwards ve Tabellini (1991), 76 ülke için 1971-1982 verilerini kullandıkları çalışmalarında açıklayıcı değişken olarak iktidarın karşıt görüşlü partilere geçmek kaydıyla el değiştirme sayısı kullanılmıştır. Hükümetin zayıflığını ölçmek amacıyla ise üç farklı göstergeden yararlanılmıştır. Birincisi, partinin ya da koalisyon partilerinin mecliste çoğunluğu oluşturup oluşturmadığı ile ilgilidir. İkinci bir gösterge, koalisyon hükümetini oluşturan parti sayısıdır. Üçüncü gösterge ise iktidarın koalisyon hükümeti mi yoksa tek parti hükümeti mi olduğuyula ilgilidir. Modelin sonuçlarına göre, istikrarsız politikaya sahip ülkeler daha çok enflasyon vergisine başvurmaktadırlar. Ancak zayıf hükümet hipotezi için anlamlı bir kanıt bulunamamıştır.

Edwards (1994), miyopi ve kutuplaşma yaklaşımını benimsediği bir diğer çalışmasında politik istikrarsızlığın enflasyon üzerindeki etkisini incelemiştir. 1970-82 dönemine ait 76 ülke verisinin kullanıldığı modelin sonucuna göre politik olarak daha istikrarsız bir yapıya sahip olan ülkeler, enflasyon vergisine daha çok başvurmaktadır, bu durum da kaçınılmaz olarak fiyat istikrarını bozmaktadır. Bir diğer deyişle, politik istikrarsızlık ekonomik istikrar politikalarının uygulanmasını güçleştirmektedir.

Asteriou ve Price (2001), politik istikrarsızlığı hem sosyal düzensizlik hem de miyopi ve kutuplaşma olarak ele alıp, 1961- 1997 yılları arasındaki verileri kullanarak İngiltere için büyüme ve politik istikrarsızlık ilişkisini incelemektedir. Çalışmada açıklayıcı değişkenler, terörist vaka sayısı, grev sayısı, seçim sayısı, iktidarın farklı partilere geçme, yani hükümet değişiklikleri sıklığı, savaş (1982 Falkland Savaşı ve 1994 Körfez Savaşı) değişkenleri olarak belirlenmiştir. Çalışmada, politik istikrarsızlığın büyümeyi doğrudan etkilediği bulgusuna ulaşılrken, bunun tersinin ise doğru olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir sonuç, Yi Feng (2001) tarafından da tespit edilmiştir. 1978-1988 dönemine ait 42 ülke verisini kullanarak yapılan araştırma sonucunda politik istikrarsızlığın özel yatırımları ve tasarrufları azalttığı, politik istikrarsızlığın bulunduğu bir ortamda tasarrufların ve reel yatırımların düşmesi sonucu ekonomik büyümenin olumsuz etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Politik istikrarsızlığı ele alan son yaklaşım olan *zayıf hükümet yaklaşımı* ise iktidarın varlığını ve yaşamını tehdit eden ciddi politik rahatsızlıkların politik istikrarsızlığa neden olduğunu savunmaktadır. Buna göre politik istikrarsızlığın temel sebebi *belirsizlik*dir. Dolayısıyla iktidarın varlığını ve sürekliliğini tehdit eden her unsur, politik istikrarsızlığa neden olacaktır. Koalisyon hükümetlerinin bu tür tehditlere daha açık olduğu varsayılır.

Politik istikrarsızlığı *zayıf hükümet* yaklaşımıyla açıklayan bir çalışma Hakan Berument ve Jac. C. Heckelman'ın (2005) çalışmalarıdır. Zayıf hükümet modeline göre, koalisyon ya da azınlık hükümetlerinin vergi gelirlerini artırma ve hükümet harcamalarını azaltmada çoğunluk hükümetlerine göre daha çok zorluk çektikleri ve bu nedenle harcamalarını finanse etmek için senyoraj gelirin'e daha çok başvurduklarından hareketle, önce 10 OECD ülkesinin 1975-1997 yılları arasındaki verileri kullanılarak, sonrasında ise AB dışı ülkeler verileri kullanılarak 1975-2003 dönemi analiz edilmiştir. Senyorajı ölçmek için parasal tabandaki büyüme, hükümetin zayıflığını göstermek içinse koalisyon hükümetlerindeki parti sayısı kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen ampirik kanıtlar, zayıf hükümet ile senyoraj geliri arasındaki pozitif ilişkiyi destekler niteliktedir. Ayrıca senyoraj geliri, sağ görüşlü hükümet dönemlerinde ve Merkez Bankası'nın bağımsız olduğu durumlarda daha düşük bulunmuştur.

Sakamoto (2005) bu alanda daha yeni ve geniş bir çalışmadır. Zayıf hükümet yaklaşımını benimseyen bu çalışmada "zayıf hükümet"; çok partili, azınlıkçı ve kısa süreli hükümetler olarak tanımlanmaktadır. 17 OECD ülkesinin 1961-1998 yılları arasındaki verilerini kullanılarak yapılan analizlerde ekonomik performans göstergesi olarak büyüme, işsizlik ve enflasyon verileri kullanılmıştır. Çalışmanın bulguları ise beklentilerle örtüşmemektedir. Oldukça şaşırtıcı bulgulardan biri, diğer kurumsal etkenler bir kenara bırakılıp ekonomik büyüme, işsizlik ve fiyat istikrarı baz alındığında "zayıf hükümet" olarak adlandırılan hükümetlerin güçlü olarak nitelenen hükümetlerin performanslarına göre hiç de kötü olmadığıdır. Daha da ilginç sonuç, belirli dönemlerde zayıf hükümetlerin çok daha iyi ekonomik performans gösterdiği sonucudur. Bununla birlikte 1990'lı yıllarda kısa süreli hükümetlerde daha yüksek bütçe açıkları gözlemlenmektedir. Bu çalışmadaki analizlerde dikkati çeken diğer bir olgu Merkez Bankası bağımsızlığıdır. Eğer Merkez Bankası bağımsızlığı söz konusu ise, koalisyon hükümetleri tek parti hükümetlerine göre daha iyi fiyat istikrarı ve ekonomik büyüme performansı göstermekte, Merkez Bankası'nın siyasete görece bağımlılığının arttığı durumlarda ise tam tersi durum söz konusu olmaktadır.

Bu bölümde incelenen çalışmalardan elde edilen genel sonuç, politik istikrar kavramının tanımına bağlı olarak seçilen ekonomik performans göstergelerinin farklı dönemler ve farklı gruplar veya ülkeler için değişik sonuçlar verdiğidir. Literatür, hem açıklayıcı değişken olarak modele dâhil edilmesi gereken değişkenleri belirlemek, hem de açıklanan değişkenlerin belirlenmesinde yardımcı olması açısından taranmıştır. Politik istikrar ile ekonomik büyümeyi ilişkilendiren çalışmalarda ortaya çıkan dikkate değer bir sonuç, ele alınan dönemin konjonktürel özellikleri ile incelenen ülkelere özgü özelliklerin dikkate alınmasının mutlaka gerekli olduğudur. Bu etkileri dikkate almayan çalışmalardan elde edilen sonuçlar genel geçerliliğe sahip olamamaktadır. Bu nedenle de bulgular zaman zaman çelişmekte ve çalışmalar ancak ele alınan dönemdeki konjonktürel veya yerel özellikler çerçevesinde geçerlilik taşımaktadır. Bu çalışmanın sonraki bölümünde politik istikrar ile ekonomik büyüme ilişkisi zaman ve ülke özgü (spesifik) etkiler de dikkate alınarak incelenirken en uygun yöntem olan panel data analizinden faydalanılacaktır.

4. Panel Veri Analizi

Bu bölümde politik istikrar ile ekonomik performans belirleyicilerinden en önemlisi olan ekonomik büyüme ilişkisi diğer çalışmalardan farklı olarak panel veri analizi yöntemiyle deneysel olarak test edilecektir. Pehlivan (2009) tez çalışması kullanılarak oluşturulan veri seti ve model tahmin sonuçları çerçevesinde, ekonomik büyüme oranlarında görülen dalgalanmalar, politik istikrarın yanı sıra hükümet büyüklüğü, dışa açıklık, istihdam, fiyat istikrarı gibi değişkenlerle ilişkilendirilirken ülkelere ait özellikler ile zamana özgü konjonktürel özellikler ülke ve zaman katsayıları yoluyla model içerisinde tahmin edilmiştir.

4.1. Veri Seti ve Yöntem

Panel data analizi çerçevesinde kullanılan veri seti gelişmekte olan 19 ülkeyi kapsamakta ve 1986–2003 yıllarını içeren 18 yıllık verilerden oluşmaktadır. Bu yılların seçiminde, veri mevcudiyetinin ve güvenilirliğinin yanı sıra dönem içerisinde özellikle politik çalkantıların ve paradigma değişikliklerinin yoğun yaşanması ve gelişmekte olan ülkelerde politik istikrarsızlığın bugüne kıyasla görece olarak yoğun tartışılması önemli rol oynamıştır.

Çalışmanın kapsadığı 19 ülke (yatay kesit birimleri) alfabetik sırayla Arjantin, Brezilya, Çin, Ekvator, El Salvador, Filipinler, Jamaika, Kolombiya, Güney Kore, Malezya, Pakistan, Panama, Paraguay, Singapur, Şili, Tayland, Türkiye, Uruguay ve Venezuela'dır. Bu ülkelerin seçiminde sağlıklı veri tabanı bulunması temel rol oynarken seçilen ülkelerin genellikle orta gelirli ülkeler ile orta gelir düzeyinin üst kesiminde bulunmaları önemli kriter olarak dikkate alınmıştır. On dokuz ülkenin gelir grubu itibarıyla dağılımına bakıldığında bu ülkelerden dokuz tanesinin orta üst, yedi tanesinin orta alt gelir, kalan üç ülkeden ikisinin yüksek gelir, bir tanesinin ise düşük gelir düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Ülke seçimde dikkate alınan diğer bir özellik ise bölgesel dağılımdır. Bölgesel sapmaları önlemek amacıyla farklı coğrafi bölgelere ait ülkelere yer verilmiştir. Bu ülkelerin on bir tanesi Latin Amerika ve Karayipler bölgesinde, beş tanesi ise Doğu Asya ve Pasifik bölgesinde bulunmaktadır. Bunun yanında, Türkiye, Avrupa ve Merkezi Asya'da yer alan tek ülke konumundadır.

Çalışmada altı farklı değişken açıklayıcı (bağımsız) değişken olarak modele alınırken, açıklanan (bağımlı) değişken ekonomik büyüme oranıdır. $Growth_{it}$, t döneminde, i ülkesinin GSYİH'sındaki büyüme oranını göstermektedir. Panel data analizi çerçevesinde modele alınan bağımsız değişkenler ise bir dönem önceki büyüme oranı ($Growth(-1)$), işsizlik (Unemploy), enflasyon (CPI), hükümet harcamaları (GvtSpdGDP), dışa açıklık (Opennes) ve politik istikrar (Politics) değişkenleridir. Bu değişkenlerden:

- Growth(-1) it-1 : t-1 döneminde, i ülkesindeki GSYİH'daki büyüme oranını,
Unemploy it : t döneminde, i ülkesindeki işsizlik oranındaki değişimi,
CPI it : t döneminde, i ülkesindeki TÜFE'deki yıllık değişim oranını,
GvtSpdGDP it : t döneminde, i ülkesindeki toplam hükümet harcamalarının GSYİH'ya oranını,
Openness it : t döneminde i ülkesindeki ihracat ve ithalat toplamının GSYİH'ya oranı ile dışa açıklık derecesini,
Politics it : t döneminde, i ülkesindeki politik istikrar endeksi değeri çerçevesinde politik istikrarı temsil etmektedir.

Çalışmamız açısından en önemli gösterge olan politik istikrar endeksi (politics), Uluslararası Ülke Risk Rehberi (International Country Risk Guide, ICRG) PSR Grubunca basılan bir endeksten oluşmakta ve beş farklı risk bileşenini içermektedir. Bu bileşenlerden ilki *siyasi istikrar* dır. Siyasi istikrar da kendi içinde üç alt birime ayrılmıştır: iktidardaki parti sayısı, iktidarın yasama gücü ve popüler destek. Bu alt bileşenler yardımıyla hükümetin hem iktidarda kalışı hem de söz verdiği programları uygulama yetisi ölçülmektedir. Sık hükümet değişikliği politik istikrarsızlık anlamını taşımaktadır. Bunun nedeni ise hükümetlerin güven eksikliğinden dolayı değiştiği varsayımdır. Siyasi istikrarsızlık ayrıca yatırımlara da bir tehdit olarak algılanmakta, yatırımcıların siyasi ortamdaki etkilenerek yatırım kararlarını erteledikleri düşünülmektedir. Bir diğer bileşen *sosyo-ekonomik* koşullardır. Bu bileşen, fakirlik ve tüketiciler için güvensiz bir ortamın varlığı gibi toplumda hoşnutsuzluk oluşturabilecek alt bileşenler yardımıyla hesaplanmıştır. Olası bir hoşnutsuzluğun politik istikrarı tehdit edeceği varsayılmaktadır. Üçüncü bileşen *yatırım profildir*. Bu bileşen yatırım kararları üzerinde; politik, ekonomik ve finansal risk dışındaki diğer faktörler kanalıyla tehdit oluşturabilecek bileşenleri hesaba katmak amacıyla oluşturulmuştur. Endeksin son iki bileşenini ise ülkedeki sivil savaşlar ve terörü ele alan *iç çatışmalar* ile dış âlemle ilişkileri gösteren *dış çatışmalar* oluşturmaktadır. Söz konusu bileşenlerin tümü, ICRG tarafından 0–12 aralığında değerlendirilmekte ve yüksek değerler politik istikrarı ifade etmektedir. Bu çalışmada, bileşenlerin ortalaması alınarak yeni bir politik istikrar endeksi oluşturulmuştur. Çalışmada, oluşturulan endeks değerindeki artış, görece olarak daha fazla politik istikrar anlamını taşımaktadır.

Çalışmada politik istikrarı gösteren değişken dışında kalan veriler Dünya Bankası World Development Indicator Veritabanı, Uluslararası Para Fonu International Financial Statistics Veritabanı ve Uluslararası İşgücü Organizasyonu Veritabanlarından elde edilmiştir.

Tanımladığımız değişkenlerle oluşturduğumuz kısıtlı model aşağıdaki gibi ifade edilmektedir:

$$\text{Growth}_{it} = \beta_0 + \beta_1 \text{Growth}(-1)_{it-1} + \beta_2 \text{Unemploy}_{it} + \beta_3 \text{CPI}_{it} + \beta_4 \text{GvtSpdGDP}_{it} + \beta_5 \text{Opennes}_{it} + \beta_6 \text{Politics}_{it} + u_{it}$$

4.2. Panel Veri Analizi

Çalışmamızda, panel veri analizi çerçevesinde dört farklı model tahmin edilmektedir. Model tahmin bulguları Tablo: 1’de özetlenmiştir. Tahmin edilen ilk model en küçük kareler yönteminin kullanıldığı ve ülke - zaman etkilerinin dikkate alınmadığı kısıtlı modeldir. Panel data analizi çerçevesinde tahmin edilen ikinci model, ülke etkilerini sabit katsayılarla ayrı ayrı tahmin eden ülke kukla değişkenli sabit etkiler modelidir. Tahmin edilen üçüncü model rassal etkiler modeli, dördüncü ve son model ise hem ülke hem de zaman etkilerini kukla değişkenler yardımıyla analize dâhil eden çift yönlü sabit etkiler modelidir.

Panel data analizi çerçevesinde tahmin edilen ilk model olan kısıtlı model tahmin sonuçlarına bakıldığında katsayı işaretleri, ekonomik büyümenin bir dönem önceki büyüme oranı, dışa açıklık ve politik istikrar değişkenleri ile pozitif korelasyona sahip olduğunu işaret ederken, işsizliği ölçen Unemploy, enflasyon etkisini ölçen CPI değişkenlerinin işaretlerini beklenildiği gibi negatif bulunmuştur. Modele dâhil edilen bu değişkenler ekonomik büyüme oranında ortaya çıkan değişikliklerin yaklaşık %45’lik kısmını açıklamakta ve bu anlamda başarılı bir model olarak gözükmektedir ($R^2=0,44$).

Vurgulandığı üzere, tahmin edilen kısıtlı model ülke ve zaman etkilerini göz ardı eden standart bir modeldir. Önceki bölümde incelenen literatüre yönelttiğimiz eleştirinin ekonomik büyüme üzerinde zaman ve ülke spesifik etkileri göstermediği olduğu hatırlanırsa bu bağlamda ülke ve zaman etkilerini de dikkate alan yeni bir model oluşturulması amacımız açısından önemlidir. Bu amaçla ikinci bir model çerçevesinde tahmin yapılmış ve ülke spesifik özelliklerinin ekonomik büyümeye olan etkileri ülke bazında tahmin edilmiştir. Tahmin sonucunda elde edilen açıklayıcı değişkenlerin katsayılarının işaretleri, kısıtlı modelde olduğu gibi beklentilere uygundur. Kısıtlı model ile karşılaştırıldığında ise modelin açıklama gücünün artmış olduğu ve düzeltilmiş R^2 katsayısının %43’ten %53’e yükseldiği görülmektedir. İki model F testi yardımıyla karşılaştırıldığında 3,67 değerinde bulunan F istatistiğinin %1 anlamlılık düzeyinde F kritik değerinden büyük olduğu görülmektedir. Bunun anlamı sabit terim katsayısının yatay kesit birimlerinden etkilendiğidir. Sonuç olarak sabit etkiler model kısıtlı modele tercih edilmektedir.

Panel data analizi çerçevesinde tahmin edilen üçüncü model olan tek yönlü rassal etkiler modeli sabit terim katsayılarının yatay kesit birimlerine bağlı olarak dağılmak yerine, rassal olarak dağıldığını varsaymaktadır (Greene, 2003: 623). Bu modelin tahmin bulguları katsayı işaretleri bakımından önceki model tahminleri ile aynıdır ve katsayı işaretleri beklenildiği gibidir.

Panel data analizi çerçevesinde tahmin edilen dördüncü ve son model olan Çift yönlü sabit etkiler modeli, sabit terimin hem yatay kesit birimlerinden hem de dikey kesit birimlerinden etkilendiğini varsaymaktadır. Buna göre sabit terim katsayıları ile ifade edilen ülke özel koşulları ve içinde bulunulan zaman dönemlerine özgü koşullar ekonomik büyümeyi etkilemektedir. Bu sebeple çift yönlü sabit etkiler modelinde ülke etkilerinin yanı sıra zaman etkileri de kukla değişkenler yardımıyla modele dâhil edilmektedir. Tahmin edilen bu model istatistikî açıdan değerlendirildiğinde gerek katsayıların gerekse modelin tümünün istatistikî açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. Modele dâhil edilen değişkenler ekonomik büyüme oranındaki değişikliklerin yaklaşık %61 gibi oldukça yüksek bir oranını açıklamaktadır.

Sabit etkiler modeli ile rassal etkiler modeli Hausman testi çerçevesinde karşılaştırılmış (Johnston ve Dinardo, 1997:403), Hausman test istatistiği dikkate alındığında $\alpha = 0,05$ anlamlılık düzeyinde sabit etkiler modelinin istatistiksel anlamda rassal etkiler modeline tercih edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer test istatistikleri ile değerlendirildiğinde çift yönlü sabit etkiler modelinin en iyi model olduğu görülmektedir.

Açıklayıcı değişkenlerin katsayı işaretleri de önceki modellerle aynıdır. Bu durumda t dönemindeki büyüme; bir önceki yılki büyüme oranı, dış açıklık rasyosu ve politik istikrar ile beklenildiği gibi pozitif ilişkilidir. Diğer yandan ekonomik büyüme, işsizlik oranındaki değişim ile negatif ilişkilidir. Model, yüksek enflasyon ile büyüme arasında negatif ilişki olduğunu göstermektedir. Bu durumda yüksek enflasyon dönemleri kötü yönetilen bir ekonomiye işaret ederken ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilemekte olduğu sonucunu vermektedir. Kamu harcamaları ve büyüme arasındaki ilişkinin yönü de negatif bulunmuş ve kamu müdahalelerinin ve büyüklüğünün büyüme üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Oldukça tartışmalı olan bu bulgu genellikle kamu payının nasıl modellendiğine göre değerlendirilmelidir (Gunalp ve Gür, 2002). İstihdam düzeyi düşüklükleri ile ekonomik büyüme arasında beklenildiği gibi paralellik bulunmuş ve genellikle işsizliğin arttığı dönemler ile ekonomik büyümenin düştüğü dönemlerin örtüştüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Konumuz açısından model bulgularını değerlendirdiğimizde politik istikrar ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ifade eden tahmin katsayısının 0.67 olması ekonomik büyüme ile politik istikrar arasında pozitif bir ilişkinin varlığına işaret etmektedir. Daha önce açıklandığı gibi bu çalışmada politik istikrarı temsil eden Politics değişkeni bir

endekstir ve beş farklı bileşeni içermektedir. Bunlar sırasıyla hükümet istikrarı, sosyoekonomik nedenler, yatırım profili, iç ve dış çatışmalardır. Bu bileşenlerle elde edilen endeksin yüksek değerleri politik istikrarın nispi varlığına işaret etmektedir. Endeks değerindeki artışla ifade edilen politik istikrarın artması ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemektedir. Dolayısı ile ele alınan 19 gelişmekte olan ülke temelinde, ekonomik büyüme açısından politik istikrarın sağlanmasının ön koşul olduğu ve istikrarın büyüme üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo: 1
Panel Data Analizi Tahmin Sonuçları

	<i>Kısıtlı Model</i>	<i>Sabit Etkiler M.</i>	<i>Rassal Etkiler M.</i>	<i>Çift Yönlü Sabit Etk. M.</i>
<i>C</i>	-0.41 (-0.39)	2.38 (1.61)	1.09 (0.81)	-0.96 (-0.55)
<i>Growth(-1)</i>	0.33 (8.08)*	0.17 (4.02)*	0.20 (4.80)*	0.10 (2.13)**
<i>GVTSPDGD</i>	-1.08 (-1.72)***	-6.30 (-1.76)***	-1.90 (-1.32)	-6.14 (-1.79)***
<i>UNEMPLOY</i>	-0.81 (-6.59)*	-0.83 (-7.01)*	-0.83 (-7.05)*	-0.74 (-6.32)*
<i>OPENNESS</i>	13.64 (8.01)*	13.72 (8.47)*	13.66 (8.46)*	13.51 (6.96)*
<i>CPI</i>	-0.20 (-3.46)*	-0.15 (-2.51)**	-0.16 (-2.70)*	-0.19 (-3.20)*
<i>POLITICS</i>	0.36 (2.73)*	0.20 (1.29)	0.25 (1.65)***	0.67 (3.37)*
<i>R-squared</i>	0.44	0.53	0.37	0.61
<i>Adjusted R-squared</i>	0.43	0.50	0.36	0.55
<i>Durbin-Watson stat</i>	2.02	2.07	2.05	2.12
<i>F-statistic</i>	43.94	15.32	33.91	11.46
<i>Prob(F-statistic)</i>	0	0	0	0
<i>Hausman Testi</i>			13.30	

Not: Tabloda parantez içindeki değerler t-istatistikleridir. *%1, **%5, ***%10 düzeyinde istatistiki anlamlılığı ifade eder (Pehlivan 2009).

Bu çalışmanın konu ile ilgili literatüre yaptığı diğer bir katkı ekonomik büyümeyi açıklamakta siyasi istikrar yanında ülke ve zaman etkilerini de hesaplamasıdır. Dolayısı ile bu bölümde son olarak panel veri yöntemi çerçevesinde tahmin edilen ülke ve zamana özgü etki katsayıları incelenecektir. Tablo: 2'de görüldüğü gibi bazı ülkelerin ekonomik büyüme üzerine etkileri negatif olmakla birlikte bazı ülkelerin etkileri pozitifdir. Modele alınan açıklayıcı değişkenler dışında kalan ve modele dâhil edilemeyen sosyal, kültürel, coğrafi, beşeri tüm faktörlerin büyüme oranı üzerine yaptığı etkiyi gösteren ülke katsayılarının negatif olması, ilgili ülkedeki özel şartların büyümeyi olumsuz etkilediğini, pozitif olması ise bu faktörlerin büyümeyi olumlu etkilediğini göstermektedir. Modelin tahmin sonuçlarından elde edilen bulgulardan anlaşılacağı üzere ülke özgü koşulların

ve faktörlerin ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etki yaptığı ülkeler genellikle Latin Amerika ülkeleridir. Buna karşın Asya ülkelerine has koşulların büyümeyi pozitif yönde etkiledikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Pozitif katsayılı ülkeler içerisinde Şili, Çin Halk Cumhuriyeti, Güney Kore, Malezya, Paraguay, Singapur, Tayland'dan oluşan grup içerisinde sadece Şili ve Paraguay, Latin Amerika'da yer alırken Arjantin, Brezilya, Kolombiya, Ekvador, El Salvador, Jameika, Panama, Uruguay ve Venezüela negatif etkilere sahip Latin Amerika Ülkeleri olarak bulunmuştur. Bu ülkeler ayrıca genel sosyal disiplinin az olduğu, çalkantıların yoğun olduğu ülkelerdir. Bu bağlamda Latin Amerika coğrafyasında yer alan bu ülkelerde negatif etkiler bulunması şaşırtıcı değildir. Beklenen bir diğer sonuç da gelişen Asya ekonomilerine aittir. Çin'in yanısıra "Asya Kaplanları" olarak nitelendirilen Kore ve Singapurda ülke etkileri beklenildiği gibi pozitif bulunmuştur. Türkiye'nin ülke spesifik katsayısı (-0.66) negatiftir. Bu sonuçtan hareketle Türkiye'ye özgü koşulların ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkide bulunduğundan bahsedilebilir.

Tablo: 2
Ülkelere Özel Faktörlerin Ekonomik Büyüme Etkileri

ÜLKELER	Ülke Katsayıları
<i>Arjantin</i>	(-) 1.29
<i>Brezilya</i>	(-) 2.18
<i>Şili</i>	0.83
<i>Çin</i>	3.99
<i>Kolombiya</i>	(-) 0.62
<i>Ekvator</i>	(-) 1.37
<i>El Salvador</i>	(-) 1.34
<i>Jameika</i>	(-) 2.21
<i>Güney Kore</i>	1.99
<i>Malezya</i>	1.00
<i>Pakistan</i>	(-) 0.06
<i>Panama</i>	(-) 0.73
<i>Paraguay</i>	6.38
<i>Filipinler</i>	(-) 1.74
<i>Singapur</i>	1.47
<i>Tayland</i>	0.70
<i>Türkiye</i>	(-) 0.66
<i>Uruguay</i>	(-) 1.78
<i>Venezuela</i>	(-) 2.34

Panel data analizi çerçevesinde en başarılı model olarak bulunan çift yönlü sabit etkiler modeli zaman spesifik katsayı tahminleri ise Tablo: 3 içerisinde gösterilmiştir. Tabloya göre 1989 yılı haricinde, 1994 yılına kadar zamana bağlı olarak ortaya çıkan özelliklerin ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkiler gösterdiği anlaşılmıştır. Bu yıllarda dünya borç krizi atlatılmış, ekonomik durgunluktan çıkılarak tüm dünyada ekonomik ve

siyasi istikrar hâkim olmaya başlamıştır. 1994 sonrasında ise genel olarak büyüme üzerinde negatif etkiler hâkimdir. Bu durum 1994 sonrası ekonomide artan kırılğan yapının ve küresel dalgalar halinde yayılan krizlerin, özellikle de 1994 Meksika, 1997–98 Asya krizinin etkisinin örnekleme içerisinde yer alan 19 ülke için ekonomik büyüme oranlarına olumsuz yansımış olması ile açıklanabilir.

Tablo: 3
Zamana Özel Faktörlerin Ekonomik Büyüme Etkileri

Zaman	Katsayı
1986	2.38
1987	0.74
1988	0.36
1989	(-) 0.59
1990	1.48
1991	1.65
1992	1.99
1993	0.52
1994	(-) 0.65
1995	(-) 1.19
1996	0.37
1997	(-) 0.21
1998	(-) 2.23
1999	(-) 0.29
2000	(-) 0.85
2001	(-) 1.94
2002	(-) 0.84
2003	(-) 0.72

5. Sonuç

Bu çalışmada, gelişmekte olan 19 ülkeye ait 1986–2003 dönemini kapsayan veriler kullanılarak siyasi istikrarın ekonomik büyüme üzerinde etkisi tahmin edilmiştir. Ülke ve zamana özgü etkenlerin genellikle göz ardı edildiği politik makroekonomi literatüründe görülen eksikliği gidermek amacıyla panel veri analizi yöntemi benimsenmiştir. Bu yöntem çerçevesinde yapılan ekonometrik testler sonucunda, problemlerden arındırılmış çift yönlü sabit etkiler modeli, nihai tahmin modeli olarak seçilmiştir. İstatistiksel açıdan yüksek anlamlılık derecesine sahip bulunan bu model, GSYİH büyüme oranlarında görülen değişimlerin yaklaşık %61'lik kısmını da açıklayabilmektedir. Model tahmin bulgularına göre ekonomik büyüme, bir önceki dönem büyüme oranı, dışa açıklık derecesi ve politik istikrar ile pozitif, buna karşın kamu harcamaları ve fiyat istikrarsızlığı ile negatif ilişkilidir. Diğer bir ifadeyle ekonomik büyümede görülen yavaşlama, istihdam artış hızının yavaşlaması, işsizliğin artması, fiyat

istikrarının bozulup enflasyonun yükselmesi ile ilişkilidir. Ekonomik büyüme ile kamu harcamaları arasında ise negatif bir ilişki bulunmuş, yüksek kamu payının olduğu ekonomilerde ve kamu müdahalelerin yükseldiği hallerde ekonomik büyümenin yavaşlayacağı sonucu ortaya çıkmıştır. Ekonominin dışa açıklık derecesinde görülen artışıların ise büyüme üzerinde pozitif etki yaptığı anlaşılmaktadır.

Konumuz açısından asıl ilgilendiğimiz değişken olan politik istikrar değişkeni ile büyüme arasında ise beklenildiği gibi pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Politik istikrarı temsil eden ve hükümet istikrarı, sosyo-ekonomik yapı, yatırım profili, iç ve dış çatışmalar ağırlıklandırılarak oluşturulan istikrar endeksindeki artış politik istikrarın artması anlamını taşıırken, model tahmin katsayısının pozitif bulunması ekonomik büyümenin siyasi kaoslardan olumsuz yönde etkilendiğini göstermektedir. Panel veri analizi çerçevesinde ülke ve zamana özgü şartların da ayrı ayrı dikkate alındığı bu çalışmanın literatüre yapacağı bir katkı ise ülke ve zamana özgü etkenlerin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini ölçüyor olmasıdır. Tahmin edilen ülke ve zaman katsayıları, literatürde genellikle dikkate alınmayan ülke spesifik ve zaman spesifik şartların büyüme üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Tahmin edilen ülke katsayıları incelendiğinde, Latin Amerika ülkelerindeki şartların büyüme üzerinde negatif etkiler yaptığı, Asya kaplanları olarak tanımlanan ülkelerde ise ülke spesifik etkilerinin pozitif olduğu görülmektedir. Çalışmada ayrıca 1986–1993 yıllarını kapsayan dönemin ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşılık bu olumlu konjonktür 1994 yılından sonra tersine dönmüş, 1994–2003 yılları arasındaki dönemde daha düşük büyüme oranlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Panel veri analizi kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışma, politik istikrar ile ekonomik büyüme ilişkisi üzerine oluşan literatürde, ülke ve zaman etkilerinin dikkate alınmamasından doğan boşluğu doldururken gelişmekte olan ülkelerde siyasi istikrarın ekonomik büyüme üzerinde önemli bir faktör olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Kaynakça

- Acemoglu, D. ve A.J. Robinson (2002), “The Political Economy of the Kuznets Curve”, *Review of Development Economics*, 6(2), 183–203.
- Acemoglu, D. ve A.J. Robinson (2006), “Economic Backwardness in Political Perspective”, *American Political Science Review*, 100(1), 115–131.
- Alesina, A. (1987), “Macroeconomic Policy in a Two-Party System as a Repeated Game”, *Quarterly Journal of Economics*, 102(3), 651–678.
- Alesina, A. (1988), “Macroeconomics and Politics”, *NBER Macroeconomics Annual*, 3, 13–62.
- Alesina, A. (1989), “Politics and Business Cycles in Industrial Democracies”, *Economic Policy*, 4(8), 55–98.

- Asteriou, D. ve S. Price (2001), “ Political Instability and Economic Growth: UK Time Series Evidence”, *Scottish Journal of Political Economy*, 48(4), 383–399.
- Ball, R. ve G. Rausser (1995), “ Governance Structures and the Durability of Economic Reforms: Evidence from Inflation Stabilizations”, *World Development*, 23(6), 897–912.
- Berument, H. ve J.C. Heckelman (2005), “Fractionalization Effect and Government Financing”, *International Journal of Applied Economics*, 2, 37–49.
- Downs, A. (1957), *An Economic Theory of Democracy*, New York: Harper and Row.
- Edwards, S. (1994), “The Political Economy of Inflation and Stabilization in Developing Countries”, *Economic Development and Cultural Change*, 42, 235–66.
- Edwards, S. ve G. Tabellini (1991), “Political Instability Political Weakness and Inflation: An Empirical Analysis”, *NBER Working Paper*, 3721, 1–30.
- Erol, M. (2001), “Sosyal Entropinin Verimlilik Üzerindeki Etkileri”, *Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 2(1), 127–143.
- Feng, Y. (2001), “Political Freedom, Political Instability and Policy Uncertainty: A Study of Political Institutions and Private Investment in Developing Countries”, *International Studies Quarterly*, 45, 271–294.
- Frey, B.S. ve F. Schneider (1978), “A Politico-Economic Model of the United Kingdom”, *The Economic Journal*, 88, 243–253.
- Friedman, M. (1977), “Inflation and Unemployment”, *Journal of Political Economy*, 85(3), 451–72.
- Gordon, P. ve L. Wang (2004), “Does Economic Performance Correlate with Big Government?”, *Econ Journal Watch*, 1(2), 192–221.
- Greene, W.H. (2003), *Econometric Analysis*, 5.Ed., Prentice Hall Inc., Mcmillan, New York.
- Günalp, B. ve T.H. Gür (2002), “Government Expenditure and Economic Growth in Developing Countries”, *METU Studies in Development*, 29(3–4), 311–32.
- Hibbs, D. (1977), “Political Parties and Macroeconomic Policy”, *American Political Science Review*, 71(4), 1467–87.
- ICRG, International Country Risk Guide Political Risk Rating System, Political Risk Services Group.
- International Labor Organisation Database, <<http://laborsta.ilo.org/>>, 12.01.2009.
- International Monetary Fund Database, <<http://www.imfstatistics.org/imf/about.asp>>, 17.01.2009.
- Kuznets, S. (1955), “Economic Growth and Income Inequality”, *American Economic Review*, 65, 1–28.
- La Porta, R., F. Lopez, A. Shleifer ve R. Vishny (1998), “The Quality of Government”, *Journal of Law Economics and Organization*, 15, 222-279.
- Nordhaus, W. D. (1975), “The Political Business Cycle”, *Review of Economic Studies*, 42(2), 169–190.

- Pehlivan H. (2009), *Politik İstikrar ve Ekonomik Performans: Ampirik bir İnceleme*, Hacettepe Üniversitesi, İktisat Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Timur Han Gür.
- Rogoff, K. ve A. Sibert (1988), “Equilibrium Political Business Cycles”, *Review of Economic Studies*, 55, 1–16.
- Sakamoto, T. (2005), “Economic performance of “weak” governments and their interaction with central banks and labour: Deficit, economic growth, unemployment and inflation, 1961–1998”, *European Journal of Economic Research*, (44), 801–36.
- Sierman C.L.J. (1998), *Politics, Institutions and the Economic Performance of Nations*, Edward Elgar Publishing, Inc.
- Tosun U., C. Güran ve A. Ulucan (2008), “The political instability, investment profile and the macroeconomic performance of the Middle East&North Africa (MENA) region”, *Problems and Perspectives in Management*, 6(2), 31-8.
- Ulusoy, A. ve A. Zengin (1998), “Türkiye’de Kamu Ekonomisi ve Mali Kriz”, *XII. Türkiye Maliye Sempozyumu Bildiri Kitabı*, İ.Ü. Maliye Bölümü Yayınları, 83.
- World Bank Database, <<http://econ.worldbank.org>>, 22.10.2008.

